

Motion till riksdagen 2019/20:3575

av **Lina Nordquist m.fl. (L)**

med anledning av prop. 2019/20:155 Tillfälliga bemyndiganden i smittskyddslagen med anledning av det virus som orsakar covid-19

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en kommande oberoende utvärdering av de åtgärder som regeringen kan komma att vidta med stöd i den tillfälliga lagen och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Coronapandemin som drabbat världen drabbar också Sverige med full kraft. Oerhörda värden står på spel, främst i form av förluster i människoliv och mänskligt lidande men också i form av stora skador som i pandemins spår uppstår på samhällsliv och företagande. På samma sätt utsätts också demokratin för hårda prövningar. Svåra kriser används ofta som förevändning för auktoritära ingrepp, något som märks i olika länder där regeringar nu nedmonterar de demokratiska strukturerna. Det är kanske när förhållandena är som allra svårast som det är viktigast att hålla fast vid de demokratiska grundprinciperna. Samtidigt måste demokratin också kunna agera i kristid för att beslutsamt kunna möta de hot som människor och samhälle ställs inför. Klarar demokratin inte att göra detta kommer detta att undergräva människors tilltro till demokratin som system.

I dag finns inget utrymme för vare sig riksdagen eller regeringen att besluta om begränsningar av folksamlingar på gator och torg. Inte heller finns det möjlighet att av smittskyddsskäl begränsa eller stänga verksamheter såsom köpcentrum, restauranger eller kollektivtrafikstationer, där många människor möts. Med tanke på coronavirusets smittsamhet och smittvägar behövs beredskap för ytterligare åtgärder om det är nödvändigt för att motverka pandemin.

Många verksamheter har redan ställt upp på ett storartat sätt för att begränsa smittspridningen. Frivillighetens väg är alltid att föredra så långt det är möjligt. Men om detta inte räcker och läget fortsätter att förvärras går det inte att utesluta att det behövs ytterligare begränsningar. Frågan är av mycket stor principiell vikt och berör grundläggande liberala principer. Det allmännas makt att använda tvångsmedel måste dock omgärdas av mycket omfattande rättssäkerhetsgarantier. Lagrådet har med sina ändringsförslag, som till fullo tillgodosetts, godtagit lagförslaget.

Att ändra lagstiftningen under ett pågående krisläge ska inte göras lättvindigt. Detta måste dock vägas mot den allvarliga fara som Sverige befinner sig i till följd av den omfattande samhällsspridningen av coronaviruset. Även med en mycket forcerad lagstiftningsprocess skulle det ta märkbart längre tid att utfärda föreskrifter genom lag än genom förordning. I ett läge där fördubblingstiden av antalet smittade mäts i dagar, inte veckor eller månader, är den vägen därför inte framkomlig. Som Lagrådet konstaterar är dagens lagstiftning otydlig vad gäller möjligheterna att agera. Trots de invändningar som kan väckas anser Liberalerna det därför vara acceptabelt att införa en tidsbegränsad ändring i smittskyddslagen.

Efter att regeringens ursprungliga förslag under dialog med riksdagens partier har förtydligats avsevärt, begränsats i sin räckvidd och försetts med tydliga kontrollmekanismer anser Liberalerna att den proposition som nu ligger på riksdagens bord är godtagbar i det rådande läget. Liberalerna kommer därför att stödja propositionen. I denna följdmotion vill vi samtidigt ta upp några centrala aspekter och peka på behovet av uppföljning.

Liberalerna konstaterar inledningsvis att det lagförslag som nu läggs på riksdagens bord är väsentligt avsmalnat jämfört med den ursprungliga versionen och att tydliga rättssäkerhetsgarantier finns i form av krav på riksdagens skyndsamma godkännande och rätten till domstolsprövning. Tidigare fanns i lagförslaget inte någon beskrivning av vilka åtgärder som inom grundlagens ram skulle kunna vara möjliga. Detta har nu preciserats genom en uppräkningslista i lagtexten av tänkbara åtgärder, något som sätter upp tydliga ramar för regeringens handlingsutrymme och gör lagstiftningen tillräckligt förutsägbar.

Sveriges välstånd bygger på företagandet. Det är företagets och företagarnas initiativkraft som möjliggör arbetstillfällen och förändringskraft i samhället och som därtill lägger grunden för det ekonomiska välstånd som i sin tur finansierar de smittskyddsåtgärder som nu räddar människoliv. Att i möjligaste mån mildra pandemins negativa effekter på företagandet är därför inte bara god ekonomisk politik utan också en klok åtgärd för att vi ska ha resurser att möta pandemier även i framtiden.

I likhet med många remissinstanser konstaterar Liberalerna att frågan om ekonomisk kompensation återstår att hantera. Förordningar som utfärdas med stöd av den tillfälliga lagen kommer, i den utsträckning de riktar sig mot företag och andra verksamheter, att leda till ekonomisk förlust för enskilda. I propositionen anger regeringen att frågan om olika kompensatoriska ekonomiska åtgärder med anledning av eventuella förordningar ska övervägas i samband med att de enskilda eventuella föreskrifterna om åtgärder tas fram. Liberalerna vill i detta sammanhang framhålla att det lagförslag som riksdagen nu behandlar inte innehåller några förslag om begränsningar utan handlar om att ge regeringen ett bemyndigande att om så krävs utfärda begränsningar. Om den lagen kommer till användning på ett sätt som drabbar enskilda företag behöver det finnas på plats robusta ersättningssystem till dem som drabbas. Detta kommer vi noggrant att bevaka i

varje enskilt ärende, och vi konstaterar även att varje förordning kommer att kräva riksdagens godkännande.

Vad gäller omfördelning av läkemedel och medicinsk utrustning konstaterar Liberalerna att lagförslaget tar som sin utgångspunkt att det även fortsättningsvis är regionerna själva som genom frivilliga överenskommelser omfördelar sinsemellan. Vidare föreslås att regioner också ska få handla med läkemedel med varandra. Vi noterar att det enligt lagförslaget bara är om det är uppenbart att detta inte är tillräckligt som staten ska träda in. Vi förutsätter således att det bara är i speciella undantagsfall som statligt ingripande blir aktuellt, och i så fall i sista hand.

Lagförslaget innebär att regeringens beslut omedelbart ska underställas riksdagen för godkännande i form av en proposition. Genom förkortad motionstid kan riksdagen därmed inom bara ett par dygn godkänna, upphäva eller ändra regeringens åtgärder. Även om regeringens förordning beslutas mycket snabbt ges det ofta en eller ett par dagar innan den nya föreskriften börjar gälla, vilket ger riksdagen utrymme till överprövning. Som exempel kan nämnas att beslutet om skärpt förbud mot allmänna sammankomster och offentliga tillställningar utfärdades den 27 mars men trädde i kraft den 29 mars. I och med att lagen föreskriver mycket snabb riksdagsprövning av regeringens beslut är det alltså inte nödvändigtvis så att verksamheter tvingas stänga i onödan även om riksdagen upphäver regeringens beslut. Det bör också än en gång observeras att bemyndigandet till regeringen nu är smalare och mer preciserat. De frågor som Liberalerna rest kring hur länge lagstiftningen bör gälla bedöms därmed sammantaget ha fått en acceptabel lösning. Vi kan därmed godta att den tidsbegränsade lagen får gälla fram till utgången av juni månad.

Den av regeringen framlagda propositionen har tillkommit i en exceptionell samhällskris och under en beredningsprocess som kraftigt avviker från den normala. Även om lagförslaget innehåller tydliga kontrollmekanismer i form av riksdagens överprövning samt rätt att överklaga till domstol är det därför angeläget att redan nu avisera en kommande oberoende utvärdering. Detta motsäger inte det självklara faktum att det kommer att behövas en rad breda utvärderingar av samtliga åtgärder som under coronapandemin har vidtagits av politiken, myndigheter och andra aktörer inom ramen för deras ordinarie mandat. Eftersom detta lagförslag ger regeringen tillfällig befogenhet att agera utanför sitt ordinarie mandat är det dock särskilt viktigt att redan nu fastslå att det framöver behöver ske en särskild och oberoende utvärdering av de åtgärder som regeringen kan komma att vidta med stöd i lagen.

Lina Nordquist (L)

Johan Pehrson (L)

Gulan Avci (L)

Mats Persson (L)

Maria Nilsson (L)

Christer Nylander (L)

Allan Widman (L)